

STARE CIVILIZACIJE

Bovec, 15.2.2015

Kazalo

MEZOPOTAMIJA.....	3
UVOD.....	3
SUMERSKA CIVILIZACIJA.....	3

AKADSKO KRALJESTVO.....	3
STAROBABILONSKO KRALJESTVO.....	4
HAMURABIJEV ZAKONIK.....	4
Stela z zakoni kralja Hamurabija je bila odkrita leta 1901. Hamurabijev zakonik je edini ohranjeni pravni zapis prvih visokih kultur in obsega 282 členov. Z njim je Hamurabi poskušal poenotiti lokalne zakone in uvesti enakost pred zakonom. Danes stelo hranijo v Louvru.....	4
Iz Hamurabijevega zakonika lahko razberemo tudi značilnosti družbe, ki je bila sestavljena iz plemstva (sem so spadali poleg kralja in njegove družine tudi svečeniki, vojaški poveljniki in najvišji uradniki), svobodnjakov (svobodni kmetje, trgovci in obrtniki) in polsvobodnjakov (tlačani, obdelovalci zemlje in cehovski obrtniki). Najnižji na družbeni lestvici so bili sužnji, ki pa so imeli v skladu z zakonikom tudi nekaj pravic. Sužnji so postali ali vojni ujetniki ali so jih kupili, vendar pa gospodar ni smel odločati o njihovem življenju in smrti. Lahko so se celo poročili s svobodno žensko, otroci iz teh zakonov pa so bili svobodni.....	5
ASIRSKO KRALJESTVO.....	5
NOVOBABILONSKO KRALJESTVO KALDEJCEV.....	5
FENICIJA IN PALESTINA.....	6
FENICIJA.....	6
PALESTINA.....	7
KRALJESTVO IZRAEL.....	7
HETITI.....	8
HETITSKI IMPERIJ.....	8
PERZIJA.....	9
PERZIJA- SVETOVNA DRŽAVA.....	9
RAZCVET DRŽAVE IN REFORME.....	9
VIRI.....	10

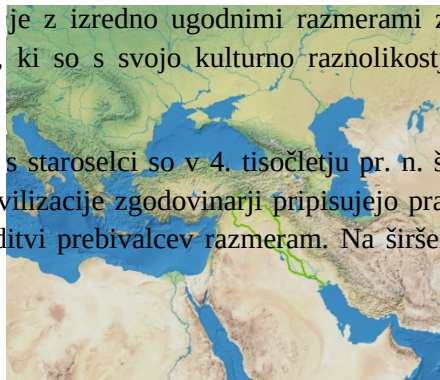
MEZOPOTAMIJA

UVOD

Medrečje ali **Mezopotamija**, kot so jo imenovali stari Grki, je z izredno ugodnimi razmerami za namakalno poljedelstvo nudila dom vedno novim ljudstvom, ki so s svojo kulturno raznolikostjo pripomogli h kulturnemu vzponu tega območja.

Prvi znani naseljenci na tem prostoru so bili Sumerci. Skupaj s staroselci so v 4. tisočletju pr. n. št. oblikovali najstarejšo visoko kulturo. Vzrok za oblikovanje civilizacije zgodovinarji pripisujejo prav velikima mezopotamskima rekama Evfrat in Tigris ter prilagoditvi prebivalcev razmeram. Na širšem območju rek so kasneje nastala tri velika kraljestva:

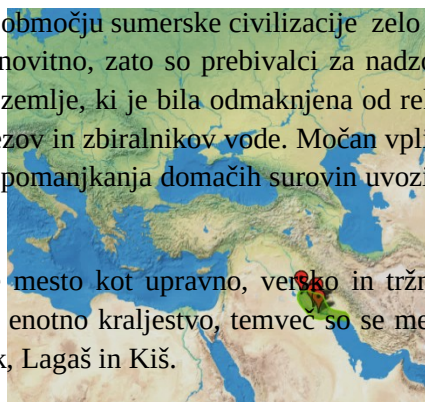
- Akadsko,
- Babilonsko in
- Asirsko.

SUMERSKA CIVILIZACIJA

Čeprav so dajale doline in ravnice med Evfratom in Tigrisom na območju sumerske civilizacije zelo rodovitno zemljo, je bilo poplavljanje teh rek neredno in nestanovitno, zato so prebivalci za nadzor nad vodami gradili nasipe in okope. Da bi povečali rodovitnost zemlje, ki je bila odmaknjena od rek, so razvili in izpopolnili namakalne sisteme, razvili prve oblike jezov in zbiralnikov vode. Močan vpliv na razvoj civilizacije je imela tudi trgovina, saj so morali zaradi pomanjkanja domačih surovin uvoziti skoraj vse – les, kovine in gradbeno kamenje.

Sumerci so ustanavljali majhne mestne države, ki so obsegale mesto kot upravno, versko in tržno središče in kmetijsko podeželje. Le-te se nikoli niso povezale v enotno kraljestvo, temveč so se med seboj borile za politično prevlado. Najbolj znane so bile Ur, Uruk, Lagaš in Kiš.

AKADSKO KRALJESTVO

Bogate sumerske mestne države so postale vabljuje za semitska nomadska plemena iz severnega dela Arabske puščave, ki so se v več valovih priseljevala v Mezopotamijo in prevzela kulturo staroselcev. Podreditev vseh sumerskih držav je uspela semitskemu častniku iz Kiša, Sargonu I., ki si je zgradil prestolnico v mestu Akad, po kateri se je imenovala tudi država, potem ko to ni uspelo kralju Uruku. Pod Sargonom je nastalo prvo veliko kraljestvo, ki se je raztezalo od jugozahodne Perzije do pogorja Amanus, ter od gorovja Zagros do Sredozemskega morja, svoje trgovske postojanke pa so verjetno imeli tudi ob Omanskem zalivu in v dolini reke Ind.

Vsi naslednji vladarji so postali božji kralji in zavladali kot orientalski despoti, ki so jih ljudje po božje častili. Najbolj znani vladar zadnje dinastije je bil kralj Urnamu, ki je izdal najstarejši znani zakonik (proti koncu 3. tisočletja pr. n. št.). Zaradi spopadov s sosednjimi ljudstvi je Akadsko kraljestvo doživelo propad.

STAROBABILONSKO KRALJESTVO

Po propadu zadnje sumerske (akadske) dinastije v 19. stoletju pr. n. št., si je nadzor nad večjim delom Mezopotamije pridobilo semitsko ljudstvo Amoritov, ki so se v Medrečje priselili iz vzhodne Sirije in ustvarili več manjših kraljestev. Ena izmed amoritskih dinastij je bila osnovana tudi v majhni mestni

državici Babili, kar je pomenilo Božje dveri. Grki so to mesto kasneje poimenovali Babilon, pokrajino pa Babilonijo. Mesto je postalo središče starobabilonske države Amoritov, ki je temeljila na sumerski civilizaciji.

Država je dosegla vrh v 18. stoletju pr. n. št. s kraljem Hamurabijem. Pod svojo oblastjo je združil celoten prostor Mezopotamije in njene mestne države. Hamurabi je razvil centralizirano državno upravo, organiziral pobiranje davkov, njegovo najpomembnejše dejanje pa je uvedba zakonika, s čimer je v državi zagotovil tudi pravni red.

HAMURABIJEV ZAKONIK

Stela z zakoni kralja Hamurabija je bila odkrita leta 1901. Hamurabijev zakonik je edini ohranjeni pravni zapis prvih visokih kultur in obsega 282 členov. Z njim je Hamurabi poskušal poenotiti lokalne zakone in uvesti enakost pred zakonom. Danes stelo hranijo v Louvru.

Iz Hamurabijevega zakonika lahko razberemo tudi značilnosti družbe, ki je bila sestavljena iz plemstva (sem so spadali poleg kralja in njegove družine tudi svečeniki, vojaški poveljniki in najvišji uradniki), svobodnjakov (svobodni kmetje, trgovci in obrtniki) in polsvobodnjakov (tlačani, obdelovalci zemlje in cehovski obrtniki). Najnižji na družbeni lestvici so bili sužnji, ki pa so imeli v skladu z zakonikom tudi nekaj pravic. Sužnji so postali ali vojni ujetniki ali so jih kupili, vendar pa gospodar ni smel odločati o njihovem življenju in smrti. Lahko so se celo poročili s svobodno žensko, otroci iz teh zakonov pa so bili svobodni.

ASIRSKO KRALJESTVO

Asirci so bili semitsko ljudstvo, ki je sprva živelo v severnem delu Mezopotamije. Prvič se jih omenja že v drugem tisočletju pr. n. št., vendar so bili v tem obdobju podrejeni močnejšim vladarjem in kraljevinam iz juga Mezopotamije. Propad starobabilonskega kraljestva je omogočil dvig Asirije in ustanovitev močne države. Za prestolnico so izbrali mesto Ninive. Kraljestvo je v času svojega razcveta obsegalo Egipt, celo Mezopotamijo, Palestino, Fenicijo, dele Male Azije in Irana. Eden njegovih najbolj znanih vladarjev je bil Asurbanipal, ki se je ukvarjal tudi z znanostjo. V mestu Ninive je dal zgraditi tudi prvo veliko knjižnico z nad 25 000 glinastimi tablicami.

Asirci so sloveli po množični uporabi železa. Razvili so vojaško družbo. Osvojene dežele so plačevale visoke davke, njihovo prebivalstvo pa je bilo prisiljeno izvajati težka in obsežna gradbena dela v asirskih mestih. Asirska država je razpadla leta 614 pr. n. št., ko sta jo uničili Babilonija in Medija.

NOVOBABILONSKO KRALJESTVO KALDEJCEV

Leta 652 pr. n. št. je prišlo v asirskem kraljestvu do dolgotrajnih vojn za nasledstvo, kar je oslabilo asirsko državo. Te razmere je izkoristilo semitsko pleme Kaldejcev, ki je leta 614 pr. n. št. premagalo asirsko vojsko in prevzelo oblast. Država je obsegala južno Mezopotamijo, Sirijo, in Palestino in dosegla vrhunec pod vladarjem Nebukadnezarjem II. (604 – 562 pr. n. št.), ki je uničil judovsko kraljestvo ter porušil njegovo prestolnico Jeruzalem.

Nebukadnezar je dal obnoviti Babilon. Zgradil je slovite viseče vrtove, iz tega časa pa so tudi znamenita Ištarina vrata na vhodu v babilonsko palačo, ki jih krasi 575 reliefnih simbolov levov, zmajev in bikov, ter napis: "Jaz (Nebukadnezar) sem postavil temelje teh vrat in jih dal zgraditi iz sijočega modrega kamna. Na notranjih zidovih vrat so upodobljeni biki in zmaji, ki sem jih okrasil čudovito in razkošno, zato da vzbujajo spoštovanje in začudenje vseh, ki jih vidijo."

Dve desetletji po smrti Nebukadnezarja je Babilon padel pod perzijsko nadvlado.

FENICIJA IN

PALESTINA

FENICIJA

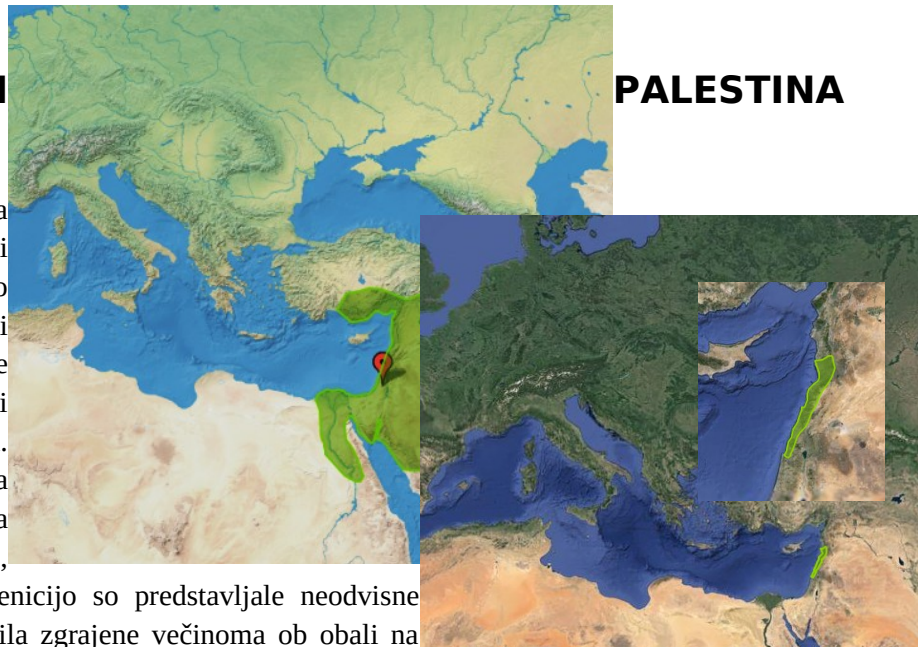
Fenicija je grško ime za kanaansko deželo ali deželo škrlata – po dragoceni svilnati tkanini temno rdeče barve, ki so jo izdelovali tamkajšnji prebivalci. Dežela je obsegala območje današnjega Libanona z deli Sirije,

Palestine in Izraela. Fenicijo so predstavljale neodvisne mestne države, ki so bila zgrajene večinoma ob obali na

utrjenih mestih ali otokih blizu obale. Najmočnejše so bile Biblos, Tira in Sidon, ki so v obdobju svoje največje moči (med 1200 in 800 pr. n. št.) feničanska mesta večkrat povezale v zvezo držav, ki pa ni bila trajna. Vsakemu mestu je vladal kralj, ki je iskal nasvete za vodenje države pri svetu starešin, katerega so sestavljali predstavniki najpremožnejših trgovskih družin.

Feničani so bili predvsem pomorski trgovci, ki so v času od leta 1500 do približno 300 pr. n. št. trgovali po celotnem območju Sredozemskega morja. Zaradi lažjega trgovanja ter povezav so ustanavljali trgovske naselbine oziroma kolonije na njegovih obalah. Za kmetijske namene so strma območja obdelali s pomočjo teras. Glavni pridelki so bili pšenica, ječmen, datlji, vinska trta, smokve in povrtnine.

Na razvoj pomorske trgovine je vplivala lega ob Sredozemskem morju, kjer so se stikale prometne poti tudi okoliških dežel. Vrhunec je feničansko trgovanje doseglo v 8. in 7. stol. pr.n.št.. Čeprav so bili najbolj znani po škrlatu, so bili cenjeni tudi po izdelkih iz keramike (skodelice, vrči, amfore), kovine (nakit in orožje), slonovine (kipci, pahljače, žličke ...), stekla in cedre.

* '
 B
 G
 D
 H
 W
 Z
 Ch

⊗ T
 Y
 K
 L
 M
 N
 S
 '

P
 C
 Q
 R
 Š,
 Th
 X

Trgovska moč feničanov je močno upadla v času Aleksandra Velikega in bila dokončno uničena z razvojem rimskega imperija.

Dediščina feničanske kulture je tudi eno največjih odkritij v zgodovini – abecedne pisave. Feničani so okoli leta 1000 pr. n. št. Š, š klinopis izpopolnili in razvili feničanski črkopis, v katerem je vsak znak označeval le en glas, vendar na začetku brez znakov za samoglasnike; te so dodali Grki, ko so v 9. stoletju pr.n.št. prevzeli feničansko pisavo, od Grkov so jo nato prevzeli Rimljani tako je postala temelj današnje pisave.

in

PALESTINA

V drugem tisočletju pr. n.št. so se nomadska in polnomadska plemena semitskih Hebrejcev naselila v Kanaansko dolino, južno od Fenicije, ki so ji Grki nadeli ime Palestina. To so sprejeli kot obljubljeni deželo, ki jim jo je kot izvoljenemu ljudstvu namenil bog. Ljudstvo Hebrejcev so sestavljali izraelski in judovski rodovi. Prvi so se naselili na severu, drugi pa na jugu.

V 17.stoletju pr. n. št. se je del hebrejskega prebivalstva zaradi hude lakote izselil v Egipt in tam so živeli nekaj rodov. V 13. stoletju pr. n. št. so pod vodstvom Mojzesa Egipt zapustili in se po svetopisemskem izročilu preko Rdečega morja vrnil v Palestino (to potovanje se imenuje eksodus).

Mojzes, ki je hebrejce popeljal iz Egipta nazaj v Palestino, je svojemu ljudstvu dal tudi prve zakone, ki naj bi jih po izročilu prejel od boga na gori Sinaj. Zapisal jih je v obliki Desetih božjih zapovedi ali Dekaloga.

KRALJESTVO IZRAEL

Po prihodu iz Egipta so Hebrejci živeli v rodovno-plemenski družbi. Vsega skupaj je bilo 12 plemen in zvezo teh 12 plemen imenujemo Izrael. Prvi kralj Izraela je bil Savel. Za časa njegovih naslednikov Davida in Salomona je država doživela razcvet in največji obseg imperija. V Jeruzalemu je kralj Salomon dal zgraditi tempelj, posvečen bogu Jahveju, v katerem naj bi bila po izročilu shranjena skrinja zaveze. Pospesheval je predelavo bronu, odprl rudnike bakra in zgradil trgovsko mornarico. Slovel je po svoji modrosti in bogastvu. Po smrti Salomona je kraljestvo razpadlo na dva dela:

V 8.stoletju pr. n. št. so si Asirci podredili državo Izrael. V 6.stoletju pr. n. št. so Babilonci pod vladavino Nebukadnezarja II. zavzeli kraljestvo Juda, razrušili Jeruzalem in veliko prebivalstva odpeljali v suženjstvo. Pod Perzijci so bili Izraelci rešeni suženjstva in so se lahko vrnil v domovino ter obnovili tempelj. Od te vrnitve imenujemo Izraelce Judi oziroma Židi.

HETITI

HETITSKI IMPERIJ

Ljudstvo Hetitov so sestavljala indoevropska plemena, ki so se okoli leta 2000 pr. n. št. priselila iz južno-ruskih step. Malo Azijo (Anatolijo). Plemena so se okoli 1600 pr. n. št. pod vodstvom kralja Hatuzilija združila v močno državo. Prestolnica nove države je postala Hatuša (danes vas Bogazkoy). Zaradi znanja uporabe železa, bojnega voza in konj, so tvorili močno vojsko, s katero so vdrali na sosednja ozemlja. V 14. in 13. stoletju pr. n. št. je njihova država postala velesila, enakovredna Egiptu. V tem času so uničili državo Huritov v severni Mezopotamiji, osvojili Sirijo in uspešno kljubovali egipčanskemu faraonu Ramzesu II. v bitki pri Kadešu.

Imeli so tudi svoj zakonik, ki se je precej razlikoval glede na zakonodaje drugih visokih civilizacij. Na primer: zakonik je zgolj v skrajnih primerih predpisoval smrtno kazen, kazen za krajo je bilo povračilo ukradenega v denarju in v primeru, da je kdo ubil svobodnega moškega ali žensko, je moral dati nadomestilo, in sicer dve osebi, ter jamčiti s svojim premoženjem. Torej pravilo zob za zob tu ni veljalo.

Kraljestvo je razpadlo konec 13. stoletja pr. n. št. pod udarom ljudstev z morja in Frigijcev.

PERZIJA

PERZIJA- SVETOVNA DRŽAVA

Perzijci so sprva živeli na Iranskem višavju in okoli Urmijskega jezera. V pisnih virih so prvič omenjeni v drugi polovici 9. stoletja pr. n. št. Da bi se osvobodili asirske nadoblasti, so se začeli pomikati na sever proti Aralskemu jezeru. Pod kraljem Ahaimenesom (okoli 700 do 675 pr. n. št.) so osnovali prvo perzijsko državo.

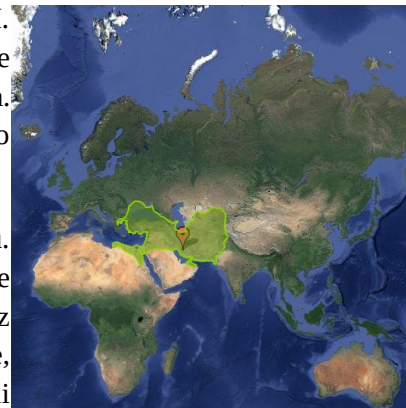
Perzijski kralji so nato v 6. in 5. pr. n. št. ustanovili prvo veliko svetovno državo. Z osvojenimi deželami so ravnali lepo; dovolili so še naprej častiti domače bogove, pustili so krajevno upravo, domače šege in navade, domače prebivalstvo je moralo plačevati le davek.

RAZCVET DRŽAVE IN REFORME

Največji obseg in razcvet je država dosegla za časa vladavine Dareja I. (522 – 486 pr.n.št.), ki je z osvajanjem razširil meje na vzhodu do reke Ind, na zahodu pa do Egipta, Egejskega morja in spodnjega Podonavja. S številnimi reformami mu je uspelo ohraniti nadzor in utrditi osrednjo oblast.

Državo je razdelil na 20 satrapij (upravne enote) s satrapi na čelu. Hierarhično urejen uradniški aparat z velikim vezirjem na čelu je skrbel za izvrševanje kraljeve volje. Država je bila povezana z novozgrajenimi cestami, ob katerih so stale poštno postojanke, oddaljene po en dan ježe (okoli 30 km). Za celo kraljestvo so bili izdani enotni zakoni. Kovali so zlate kovance, imenovane dareikos. Prestolnica perzijskega imperija je bila v mestu Pasargade.

VIRI

<http://egradiva.gis.si/web/1.-letnik-zgodovina/prve-kulture>